

Secció Excursionista

El camí de Santiago

Si ens els darrers anys l'anada a Santiago de Compostel·la seguint el camí dels romers havia anat engrescant cada vegada més gent, aquest any, el darrer any compostel·là del mil·lenni, el camí de Santiago o de Sant Jaume ha esdevingut, amb el considerable suport publicitari esmerçat en tots els mitjans de comunicació, un succés de gran abast que està movent milers de persones, que és objecte d'un gran nombre de publicacions i al voltant del qual hi ha molts diners en joc.

Des del descobriment al segle IX de la pretesa tomba de l'apòstol i de la posterior construcció d'un temple al lloc de la troballa, Santiago de Compostel·la esdevingué un lloc de pelegrinatge de tot l'occident cristià, el tercer en importància després de Roma i de la Terra Santa, sobretot als segles XII, XIII i XIV, quan es calcula que anaven cada any a visitar la tomba de l'apòstol entre 250.000 i 500.000 persones.

Qui és aquest benaventurat a qui van a resar cristians de tot arreu, es pregunta l'ambaixador Al·lí ben Yusuf, que troba de gom a gom els camins quan a principis del segle XI es dirigeix a la cort de Galícia. Gent de totes les procedències geogràfiques i de totes les categories socials que van a Compostel·la a demanar la intercessió del sant per obtenir alguna gràcia, guarir-se de malaltia o complir un vot. Clergues i seglars, nobles i plebeus, moguts gairebé sempre per la fe, encoratjats per predicadors que parlen de prodigis i miracles que eleven a la categoria de veritat indiscutible un fet, la troballa de les despulles de l'apòstol, basat en fonts dubtoses i llegendàries, es barregen al llarg del camí amb gent que s'hi troba per motivacions ben diferents.

Alguns hi van forçats. El pelegrinatge per redimir culpes fou iniciada pels eclesiàstics —Guillem de Noguereet anà a Compostel·la per tal que li fos aixecada l'excomunió dictada pel papa Climent V i el duc Guillem d'Aquitània ho féu per satisfer la penitència imposada per Bernat de Claravall— però

entre els segles XIII i XVI el pelegrinatge penitencial fou també adoptada pels tribunals laics —Anton de Nàpols fou alliberat de la presó a Fraga, el 1384, amb l'obligació de pelegrinar a Montserrat i a Compostel·la— que imposaven així una pena similar al desterrament. També, al costat d'aquells pelegrins penitencials apareixen els pelegrins d'ofici, gent que cobrava per anar a Santiago de Galícia en compliment del vot fet per una altra persona, que li pagava un salari per fer el viatge. Nobles i burgesos feren llegats testamentaris en aquest sentit, però també hi participaren algunes institucions, com en el cas de les parròquies de Barcelona, que el 1465 enviaren romers per a lliurar-se de la pesta, o de la ciutat de Girona que n'hi envià el 1483 i de bell nou el 1529 per tal de demanar pluges.

Al segle XV s'inicià la decadència dels pelegrinatges a Santiago, que s'accentua encara més als XVI i XVII. És el moment en què augmenta el nombre de falsos pelegrins, gent de mala vida que adopta la disfressa de romer per tal de gaudir de les franquícies atorgades als pelegrins i obtenir, a més, almoines i hospitalitat, "bagamundos, hombres moços y moças y mugeres sin tener oficio ni lo usar". Temps dolents per fer el camí de Santiago sense protecció, quan els pelegrins de bona fe són presa fàcil de lladres i bandolers, exposats als robatoris perpetrats pels mateixos hostalers i pels bergants que fingint caritat acullen els romers a les cases per robar-los, als enganys d'apotecaris immorals que els venen pontingues, beuratges i drogues adulterades i al frau dels venedors de falses relíquies. La documentació de l'època denuncia "las criadas de los hospedajes del camino de Santiago que por motivos vergonzosos y para ganar dinero se acercan al lecho de los peregrinos" i també "las meretrices que por estos mismos motivos, entre Puerto Marín y Palas de Rey suelen salir al encuentro de los peregrinos, que no solo deben ser excomulgadas sino que además deben ser despojadas, presas y avergon-

zadas". Temps, doncs, de molts pecats i poques indulgències, ben diferents als que corregueren en llurs pelegrinatges Sant Francesc d'Assís o Ramon Llull.

Però si el renaixement assenyala l'inici de la crisi del camí de Santiago hi aportà per contra un nou tipus de viatger culte, interessat per conèixer tot allò que s'hi relacionava, per entrar en contacte amb el medi geogràfic i amb la gent que l'habitava i per arribar al Finis Terrae, l'extrem més occidental del món europeu. Viatgers com els alemanys Jeroni de Münzer i Arnold von Harff, o com els italians Bertomeu Fontana i Domenico Latti, que publicaren i donaren a conèixer molts aspectes dels pelegrinatges, del camí de Santiago i del seu entorn. Viatgers, en definitiva, que són el precedent immediat de la majoria dels viatgers actuals, amb motivacions sobretot culturals i lúdiques per damunt de les religioses.